

Chuẩn đánh giá môn Địa lí: Kết quả nghiên cứu ở một số nước và bài học kinh nghiệm cho Việt Nam

Ngô Thị Hải Yến¹, Trần Thị Lan^{*2},
Nguyễn Thu Hà³

¹ Email: yenppdl@gmail.com
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
136 Xuân Thủy, Cầu Giấy, Hà Nội, Việt Nam

* Tác giả liên hệ

² Email: lantt@vnies.edu.vn

³ Email: hant@vnies.edu.vn

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm, Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Chuẩn đánh giá kết quả học tập đóng vai trò then chốt trong việc định hướng các hoạt động dạy và học, là nền tảng, công cụ cơ bản của các cơ quan quản lý giáo dục các cấp nhằm đảm bảo chất lượng giáo dục. Cho đến thời điểm này, ở Việt Nam, khi Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 đã được triển khai nhưng vẫn chưa xác định được chuẩn đánh giá các biểu hiện về năng lực và phẩm chất trong các môn học và hoạt động giáo dục đối với mỗi lớp, cấp học, trong đó có môn Địa lí. Do vậy, để có được cơ sở khoa học cho việc xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí ở Việt Nam, nghiên cứu này tiến hành tổng quan các công trình phù hợp cho việc so sánh, phân tích. Bài viết xem xét khung chuẩn đánh giá môn Địa lí của ba nước: Hoa Kỳ, Canada và Úc, từ đó đưa ra một số khuyến nghị trong việc xây dựng chuẩn đánh giá năng lực và phẩm chất của học sinh trong môn Địa lí ở nhà trường phổ thông ở Việt Nam.

TỪ KHÓA: Chuẩn đánh giá, môn Địa lí, năng lực, bài học kinh nghiệm, Việt Nam.

→ Nhận bài 07/4/2023 → Nhận bài đã chỉnh sửa 28/5/2023 → Duyệt đăng 20/8/2023.

DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12320119>

1. Đặt vấn đề

Chương trình giáo dục của một quốc gia phản ánh rõ những mục tiêu giáo dục và cách thức để đạt tới các mục tiêu của nền giáo dục đó. Trong đó, Chuẩn đánh giá kết quả học tập của học sinh với môn học được định nghĩa là những phát biểu cụ thể, kiểm chứng được và chúng thể hiện những gì mong đợi học sinh có thể biết và làm trong quá trình học tập hay từng giai đoạn nhất định theo tiến trình học tập. Trên thế giới, Chuẩn đánh giá kết quả học tập của học sinh là một trong những thành tố cơ bản của Chương trình Giáo dục phổ thông, đóng vai trò then chốt trong việc định hướng các hoạt động dạy và học, là nền tảng, công cụ cơ bản của các cơ quan quản lý giáo dục các cấp nhằm đảm bảo chất lượng giáo dục [1].

Tại Việt Nam, Chương trình Giáo dục phổ thông 2006 đã xây dựng Chuẩn kiến thức, kỹ năng cho từng môn học, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã có các văn bản hướng dẫn thực hiện đánh giá và xếp loại học sinh thông qua sử dụng chuẩn các kiến thức và kỹ năng này [2]. Hiện nay, Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 đã được triển khai từ năm học 2020 - 2021 nhưng vẫn chưa xác định chuẩn đánh giá các biểu hiện về năng lực và phẩm chất của học sinh trong các môn học và hoạt động giáo dục, trong đó có môn Địa lí. Sự thiếu vắng của chuẩn đánh giá năng lực, phẩm chất của học sinh thông qua các môn học và hoạt động giáo dục là một trở ngại cho việc đánh giá quá trình. Do vậy, trên cơ sở xem xét khung Chuẩn đánh giá môn Địa lí của các nước Hoa Kỳ, Canada và Úc, bài viết cung cấp các cơ sở khoa học cần

thiết và đưa ra một số khuyến nghị trong việc xây dựng Chuẩn đánh giá năng lực và phẩm chất học sinh trong môn Địa lí ở Việt Nam. Xây dựng được chuẩn đánh giá sẽ phục vụ cho việc giảng dạy và đánh giá ở các cơ sở giáo dục. Điều này góp phần thực hiện có hiệu quả Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm về Chuẩn và Chuẩn đánh giá

Nghiên cứu về Chuẩn đánh giá (Assessment Standard) được bắt đầu trong giáo dục những năm gần đây với nhiều nghiên cứu liên quan đến khái niệm Chuẩn. Trong Bách khoa toàn thư Giáo dục quốc tế, Chuẩn được định nghĩa như sau: “Chuẩn (Standards) là mức độ ưu việt cần phải có để đạt được những mục đích chuyên biệt; là cái đo xem điều gì là phù hợp; là trình độ thực hiện mong muốn trên thực tế hoặc mang tính xã hội” [3]. Graham Maxwell (2002) đã tổng hợp rằng, có ít nhất năm cách sử dụng khác nhau về thuật ngữ “Chuẩn” [1]: 1) Chuẩn là các quy tắc, hướng dẫn đạo đức (điều nên làm) mang tính mong muốn nhưng không bắt buộc; 2) Chuẩn là các quy định, nguyên tắc, các yêu cầu pháp lí, chế định (điều phải làm) mang tính bắt buộc được phê duyệt bởi tổ chức có trách nhiệm (từ điển Mariam-Webster); 3) Chuẩn là các mức chuẩn (benchmarks) cần đạt, mô tả những kì vọng người học sẽ đạt (có thể là định tính và/hoặc định lượng) để đáp ứng mục tiêu giáo dục [3]; 4) Chuẩn giá trị (merit standards) áp dụng cho đánh giá chất lượng/thành tích thực hiện một nhiệm vụ hoặc khoá học. Nó làm tăng sự

nhất quán của các nhận định giữa những người đánh giá để làm cho đánh giá trở nên minh bạch - đây là vấn đề của sự điều tiết trong đánh giá (Graham Samuel Maxwell, 2008); 5) Chuẩn phát triển (development standards) cho phép xác định tình trạng hiện tại của học sinh dựa trên đường phát triển (biến ẩn) trong học tập. Như vậy, chuẩn giáo dục và kết quả học tập đầu ra đều mô tả về những gì người học cần phải biết và có thể làm. Tuy nhiên, Chuẩn có phạm vi hẹp hơn mục tiêu nhưng rộng hơn kết quả đầu ra: Mục tiêu giáo dục là những kì vọng với người học nhưng rộng (vượt ra khỏi nội dung kiến thức, lớp học cụ thể). Như vậy, sau khi xác định được các yêu cầu cần đạt đối với các nội dung giáo dục (thường hay gọi là các chuẩn nội dung), hướng vào đạt các năng lực cần phát triển đã định, chuẩn đánh giá chính là các tiêu chí, chỉ số và các mức độ tương ứng để mô tả các mức độ đạt được đối với mỗi năng lực ở từng giai đoạn đang được đánh giá.

2.2. Chuẩn đánh giá môn Địa lí của một số nước trên thế giới

2.2.1. Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Hoa Kỳ

Hoa Kỳ là quốc gia có hệ thống giáo dục đa dạng nhất và phát triển nhất trên thế giới, với hệ thống trường công lập và tư thục ở mọi cấp độ. Tuy nhiên, mỗi bang lại có những đặc trưng khác nhau và trong từng bang, các đơn vị trường học cũng khác nhau [4]. Ở Hoa Kỳ, nội dung giảng dạy ở trường phổ thông được tổ chức theo những định hướng và chuẩn giáo dục quốc gia được thể hiện trong chương trình giáo dục [5]. Địa lí là bộ phận cấu thành quan trọng của Chương trình Giáo dục phổ thông ở quốc gia này với vai trò quan trọng trong việc chuẩn bị để học sinh bước vào cuộc sống và thị trường lao động trong thế kỉ XXI. Chuẩn quốc gia

môn Địa lí được xây dựng trên cơ sở mục tiêu giáo dục quốc gia, là sự cụ thể hoá mục tiêu giáo dục phổ thông. Chuẩn quốc gia môn Địa lí là sự thể hiện các kết quả cần phải đạt được về phẩm chất, năng lực, kĩ năng của học sinh sau khi kết thúc mỗi cấp học.

Chuẩn quốc gia môn Địa lí là cơ sở nền tảng cho việc dạy học Địa lí, trước hết là việc biên soạn sách giáo khoa Địa lí ở Hoa Kỳ. Theo đó, những tiêu chuẩn được đặt ra từ bậc mẫu giáo đến lớp 12 được làm rõ trên ba lĩnh vực về: Quan điểm địa lí hay góc nhìn Địa lí (Geographical perspective); Tri thức địa lí (Geographical knowledge) và kĩ năng địa lí (Geographical skills). Chuẩn quốc gia môn Địa lí ở Hoa Kỳ làm rõ “*một người có văn hoá địa lí*” biết những gì và có thể làm gì. Ba thành phần của Chuẩn được xác định là:

- *Quan điểm địa lí hay góc nhìn địa lí*: Là sự kết hợp giữa quan điểm không gian và quan điểm sinh thái. Quan điểm không gian quan tâm đến việc trả lời các câu hỏi: Cái gì ở đâu? Tại sao lại ở đó? Đặc biệt quan tâm đến các hình mẫu không gian (spatial patterns) của các hiện tượng tự nhiên và nhân văn. Trong điều kiện hiện đại, quan điểm sinh thái có tầm quan trọng đặc biệt.

- *Kĩ năng địa lí*: Có năm kĩ năng giúp học sinh thực hiện khảo cứu Địa lí một cách có hệ thống. Khi thực hiện các kĩ năng này, học sinh từng bước học cách “*làm địa lí*”: “*Đặt câu hỏi Địa lí; Thu thập thông tin Địa lí; Tổ chức thông tin Địa lí; Phân tích thông tin Địa lí; Trả lời các câu hỏi Địa lí*”.

- *Tri thức địa lí*: Bao gồm 18 chuẩn kiến thức Địa lí, gộp lại thành 6 nhóm tri thức (nội dung) (xem Bảng 1).

Các thành phần “*quan điểm địa lí*”, “*kĩ năng Địa lí*” và “*tri thức địa lí*” không được xem xét trong sự cô lập. Nếu học sinh chỉ học nội dung địa lí thì họ có thể đạt

Bảng 1: Các chuẩn tri thức môn Địa lí của Hoa Kỳ năm 2012 [5], [6]

I. Sử dụng các phương tiện phân tích không gian	IV. Các hệ thống nhân văn
(1) Cách sử dụng bản đồ, các phương tiện trình diễn địa lí khác, công nghệ để thu thập, xử lí và báo cáo thông tin theo quan điểm địa lí. (2) Cách sử dụng bản đồ trí nhớ để tổ chức thông tin về con người, địa điểm và môi trường trong bối cảnh không gian. (3) Cách phân tích tổ chức không gian về dân cư, địa điểm và môi trường trên bề mặt Trái Đất.	(9) Đặc trưng sự phân bố, sự di cư của con người trên bề mặt Trái Đất. (10) Đặc trưng, sự phân bố và sự đa tạp của các thể khảm văn hoá trên Trái Đất. (11) Các hình mẫu và các mạng lưới phụ thuộc lẫn nhau về kinh tế trên bề mặt Trái Đất. (12) Các quá trình, các hình mẫu và các chức năng của quần cư. (13) Sức mạnh hợp tác và xung đột của con người có ảnh hưởng như thế nào đến sự phân chia và kiểm soát bề mặt Trái Đất.
II. Địa điểm (nơi chốn) và vùng	V. Môi trường và xã hội
(4) Đặc trưng tự nhiên và nhân văn của các địa điểm. (5) Chính con người sáng tạo ra các vùng để giải thích sự đa tạp của Trái Đất. (6) Văn hoá và sự trải nghiệm ảnh hưởng như thế nào đến cảm nhận của con người về các địa điểm và các vùng.	(14) Các hành động của con người làm biến đổi hành động của môi trường tự nhiên như thế nào? (15) Các hệ thống tự nhiên tác động lên các hệ thống nhân văn như thế nào? (16) Những thay đổi xảy ra trong sử dụng, phân bố và tầm quan trọng của tài nguyên.
III. Các hệ thống tự nhiên	VI. Sử dụng Địa lí trong cuộc sống
(7) Các quá trình tự nhiên làm định hình các mẫu của bề mặt Trái Đất. (8) Đặc trưng và sự phân bố không gian của các hệ sinh thái trên bề mặt Trái Đất.	(17) Ứng dụng địa lí để giải thích quá khứ như thế nào? (18) Ứng dụng địa lí cắt nghĩa hiện tại và đặt kế hoạch cho tương lai.

điểm cao trong bài kiểm tra dựa trên lý thuyết, nhưng sẽ không thể lý giải được các tình huống địa lý mới và khác biệt trong cuộc sống. Nếu học sinh tập trung vào các kỹ năng một mình mà không hiểu quan điểm địa lý thì họ có thể không có khả năng xây dựng đúng một câu hỏi về địa lý để điều tra.

Chuẩn quốc gia môn Địa lý phiên bản 2012 do Hội đồng quốc gia về giáo dục địa lý công bố cho thấy tính định hướng rõ ràng trong việc xây dựng chương trình và chuẩn đầu ra. Một người có tri thức địa lý khi nhìn thấy ý nghĩa của sự sắp xếp các sự vật trong không gian và áp dụng quan điểm không gian trong các tình huống của cuộc sống [10]. Có thể nói, Chuẩn quốc gia là một bước tiến lớn trong việc xây dựng chương trình địa lý ở Hoa Kỳ, hướng tới trình bày một bức tranh địa lý đa dạng, tích hợp việc hiểu biết và thể hiện thông qua mô tả chi tiết về quan điểm, tri thức và kỹ năng địa lý. Chuẩn quốc gia đã tác động đến hầu khắp hệ thống giáo dục chính thống trên toàn bộ quốc gia Hoa Kỳ, nhất là “Tác động đến các chính sách giáo dục vượt qua bất kỳ giáo dục địa lý nào khác trong vòng 50 năm qua” [5], [6], [7].

2.2.2. Chuẩn đánh giá môn Địa lý của Canada

Khảo sát Chương trình Giáo dục phổ thông ở Bang Ontario (Canada) cho thấy, việc kiểm tra đánh giá trong chương trình Địa lý từ lớp 1 đến lớp 12 ở Bang này sẽ dựa trên cả Chuẩn nội dung và Chuẩn thực hiện (Canada):

Chuẩn nội dung: Những kì vọng tổng thể và cụ thể về chương trình giảng dạy được xác định trong các tài liệu chương trình giảng dạy cho mọi môn học và ngành học.

Chuẩn thực hiện: Được phác thảo trong biểu đồ đánh giá kết quả học tập của học sinh, trong các chương trình giảng dạy cho mọi môn học. Biểu đồ đánh giá kết quả học tập của học sinh là hướng dẫn đánh giá theo Chuẩn của toàn Bang và được giáo viên sử dụng như một khung để đánh giá kết quả của học sinh đối với các kì vọng trong môn học cụ thể. Nó cho phép giáo viên đưa ra những đánh giá nhất quán về chất lượng học tập của học sinh dựa trên các tiêu chuẩn thành tích rõ ràng trên cơ sở bằng chứng được thu thập theo thời gian. Chuẩn thực hiện cũng cung cấp cho giáo viên một nền tảng để đưa ra các phản hồi rõ ràng và cụ thể cho học sinh và phụ huynh học sinh [8]. Mục đích của Chuẩn thực hiện (biểu đồ thành tích) trong môn Địa lý ở Canada là:

- Cung cấp một khung chung bao gồm tất cả các kì vọng về chương trình giảng dạy cho tất cả các môn học/ khóa học ở các cấp lớp;
- Hướng dẫn phát triển các nhiệm vụ và công cụ đánh giá chất lượng cao (bao gồm cả phiếu tự đánh giá);
- Giúp giáo viên lập kế hoạch hướng dẫn học tập;
- Cung cấp cơ sở cho phản hồi nhất quán và có ý nghĩa cho học sinh liên quan đến;
- Nội dung và tiêu chuẩn thực hiện cấp tỉnh;
- Thiết lập các loại và tiêu chí để đánh giá và đánh giá việc học tập của học sinh.

Chuẩn thực hiện xác định bốn loại kiến thức và kỹ năng cũng như bốn mức độ đạt được trong môn Địa lý như sau:

(1) *Về kiến thức và kỹ năng:* Bao gồm kiến thức và sự hiểu biết, nội dung theo chủ đề cụ thể thu được trong mỗi môn học hoặc khóa học (kiến thức) và sự hiểu biết về ý nghĩa và tầm quan trọng của kiến thức (sự hiểu biết).

(2) *Về tư duy:* Việc sử dụng các kỹ năng hoặc quy trình tư duy phân biện và sáng tạo.

(3) *Về giao tiếp:* Việc truyền đạt ý nghĩa và biểu hiện thông qua các hình thức khác nhau.

(4) *Về vận dụng:* Việc sử dụng kiến thức và kỹ năng để tạo kết nối bên trong và giữa các bối cảnh khác nhau.

Bộ tiêu chí đánh giá: Đề hướng dẫn thêm cho giáo viên đánh giá và đánh giá quá trình học tập của học sinh, biểu đồ thành tích hay Chuẩn thực hiện đã cung cấp các “tiêu chí” và “mô tả”. Một bộ tiêu chí được xác định cho từng hạng mục trong biểu đồ thành tích. Các tiêu chí là tập hợp con của kiến thức và kỹ năng xác định danh mục. Các tiêu chí xác định các khía cạnh thành tích của học sinh được đánh giá đồng thời chúng đóng vai trò là kim chỉ nan cho những gì giáo viên tìm kiếm. Đối với môn Địa lý, các tiêu chí cho từng loại như sau: 1) Kiến thức và sự hiểu biết: kiến thức về nội dung và hiểu nội dung; 2) Tư duy: Sử dụng các kỹ năng lập kế hoạch; sử dụng các kỹ năng xử lý; sử dụng các quy trình tư duy phân biện/sáng tạo; 3) Giao tiếp: Diễn đạt và tổ chức các ý tưởng và thông tin ở dạng nói, nhìn hoặc viết; giao tiếp cho các đối tượng và mục đích khác nhau bằng lời nói, hình ảnh hoặc hình thức viết; sử dụng các quy ước, từ vựng và thuật ngữ của chuyên ngành ở dạng nói, nhìn và/hoặc viết; 4) Vận dụng: Áp dụng kiến thức và kỹ năng trong bối cảnh quen thuộc; chuyển giao kiến thức và kỹ năng sang bối cảnh mới và tạo kết nối bên trong và giữa các ngữ cảnh khác nhau.

Các mức độ của Chuẩn thực hiện:

Mức 1: Thể hiện thành tích thấp hơn nhiều so với Chuẩn của bang. Học sinh thể hiện kiến thức và kỹ năng được chỉ định với hiệu quả hạn chế. Học sinh phải làm việc để cải thiện đáng kể trong môn học nếu họ muốn thành công trong một môn học ở lớp tiếp theo.

Mức 2: Thể hiện thành tích tiệm cận so với Chuẩn. Học sinh thể hiện kiến thức và kỹ năng được chỉ định với một số hiệu quả. Học sinh đạt thành tích ở cấp độ này phải khắc phục những lỗ hổng về kiến thức đã xác định để đảm bảo thành công trong tương lai.

Mức 3: Đại diện cho tiêu chuẩn thành tích của bang. Học sinh thể hiện kiến thức và kỹ năng cụ thể với hiệu quả đáng kể. Phụ huynh của học sinh đạt mức 3 có thể yên tâm rằng con em họ sẽ được chuẩn bị sẵn sàng cho các lớp tiếp theo.

Mức 4: Xác định thành tích vượt tiêu chuẩn cấp tỉnh. Học sinh thể hiện kiến thức và kỹ năng được chỉ định với mức độ hiệu quả cao. Tuy nhiên, thành tích ở cấp độ 4 không có nghĩa là học sinh đã đạt được những kì vọng vượt quá những kì vọng quy định cho cấp lớp.

Các mức độ cụ thể được sử dụng trong biểu đồ thành tích học sinh tương đương với 4 cấp độ thành tích như sau: Mức 1: Còn hạn chế (dưới chuẩn - không đạt); Mức 2: Thể hiện được một số (đạt so với tiêu chuẩn); Mức 3: Thể hiện được đáng kể (khá); Mức 4: Thể hiện tốt (Tốt).

Như vậy, Chuẩn thực hiện hay Biểu đồ thành tích ở Canada đã chỉ ra được các mức độ nhận thức cụ thể cho từng tiêu chí của học sinh trong môn học Địa lí ở nhà trường.

2.2.3. Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Úc

Chương trình Úc (Astralian Curriculum) là một chương trình chung cho các bang và vùng lãnh thổ của Úc được xây dựng và phát triển bởi Cơ quan về Chương trình giảng dạy, đánh giá và báo cáo Úc (ACARA) thông qua quá trình hợp tác với nhiều cơ quan khác [9]. Mục tiêu của Chương trình Địa lí ở Úc là nhằm đảm bảo cho học sinh phát triển cảm giác ngạc nhiên, tò mò và tôn trọng về địa điểm, con người, văn hoá và môi trường trên khắp thế giới và các kiến thức địa lí sâu sắc về địa phương của họ, của Úc, khu vực Châu Á và thế giới; Khả năng suy nghĩ về mặt địa lí, sử dụng các khái niệm địa lí, khả năng trở thành những người sử dụng thành thạo, có phê phán và sáng tạo các phương pháp và kĩ năng điều tra địa lí với tư cách là những công dân có hiểu biết, có trách nhiệm và tích cực, những người có thể đóng góp vào sự phát triển của một thế giới bền vững về môi trường, kinh tế cũng như xã hội [9].

Trong tất cả các môn học, chương trình giảng dạy được tổ chức thành hai chuỗi liên quan chặt chẽ với nhau, đó là: 1) Kiến thức, hiểu biết; 2) Yêu cầu, kĩ năng.

- *Kiến thức và sự hiểu biết về Địa lí*: Trong chương trình giảng dạy của Úc, Địa lí xác định các khái niệm về địa điểm, không gian, môi trường, sự kết nối, tính bền vững, quy mô và sự thay đổi như một phần không thể thiếu đối với sự phát triển hiểu biết về Địa lí.

- *Kĩ năng Địa lí*: Kĩ năng địa lí được mô tả trong chương trình giảng dạy dưới 5 tiêu đề phụ thể hiện các giai đoạn của một cuộc điều tra hoàn chỉnh. Các giai đoạn của một cuộc điều tra là: Quan sát, đặt câu hỏi và lập kế hoạch; thu thập, ghi chép, đánh giá và trình bày; diễn giải phân tích và kết luận; giao tiếp; suy ngẫm và phản hồi.

Chuẩn thành tích trong chương trình môn học ở Úc: Chuẩn thành tích là một trong những thành tố của chương trình môn học, các thành tố đó của Chương trình Giáo dục phổ thông ở Úc bao gồm các thành tố: Lí do, Mục đích, Tổng quan về tổ chức, Nội dung, Chuẩn thành tích, Các năng lực chung, Các ưu tiên xuyên chương trình.

Chuẩn thành tích mô tả chất lượng học tập (độ sâu của sự hiểu biết, phạm vi của kiến thức, các khái niệm và sự thành thạo của kĩ năng) thường được mong đợi của học sinh trong quá trình học tập. Từ lớp 5 đến lớp 10, bộ chuẩn thành tích được mô tả thành một chuỗi kết quả đầu ra ở từng nội dung học tập.

Cấu trúc của Chuẩn thành tích: Một chuẩn thành tích

bao gồm sự mô tả bằng chữ viết điều học sinh có thể làm, các ví dụ minh hoạ bài làm của học sinh (Work Sample Portfolio) [9, tr.1]. Các mô tả về chuẩn thành tích và các mẫu chú giải kèm theo giúp giáo viên thực hiện việc đánh giá học sinh so với mức độ đạt được chuẩn. Danh mục các bài tập ví dụ có vai trò quan trọng trong việc thiết lập và truyền đạt những mong đợi được mô tả trong các Chuẩn thành tích. Mỗi bài tập mẫu bao gồm tập hợp các việc làm của học sinh thể hiện các bằng chứng về việc học có liên quan đến Chuẩn thành tích. Với mỗi bài tập sẽ có ba bài làm mô tả cho ba mức độ của thành tích: Mức đạt trên yêu cầu, mức đạt yêu cầu và mức dưới đạt yêu cầu so với Chuẩn.

Cách xây dựng Chuẩn thành tích môn học ở Úc: Xây dựng Chuẩn thành tích là một trong các công đoạn của quá trình phát triển chương trình Úc. Quá trình này bao gồm bốn giai đoạn có liên quan với nhau: Định hình chương trình, viết chương trình, thực hiện chương trình, xem xét và đánh giá chương trình. Việc xây dựng chuẩn thành tích gắn với giai đoạn viết chương trình. Trong giai đoạn viết chương trình, những nhóm tác giả của từng lĩnh vực học tập/môn học được hỗ trợ bởi các nhóm chuyên gia tư vấn và chuyên gia chương trình sẽ phát triển chương trình môn học. Việc này bao gồm mô tả nội dung và chuẩn thành tích cho lớp tiền tiểu học đến lớp 12. Văn bản thiết kế Chương trình ACARA sẽ có một hướng dẫn cho các chuyên gia xây dựng Chuẩn. Họ cũng nghiên cứu chương trình, tài liệu các đợt đánh giá của quốc gia và quốc tế, tài liệu về chương trình của các bang và vùng lãnh thổ, các nghiên cứu về các năng lực chung, các ưu tiên xuyên chương trình. Bản dự thảo Chương trình Úc cho mỗi lĩnh vực học tập được ban hành để lấy ý kiến tham vấn và phản hồi của cộng đồng, sau đó sẽ được sửa đổi. Cuối cùng, Chương trình Úc gồm các lĩnh vực học tập, môn học sẽ được xuất bản.

Như vậy, Chuẩn đánh giá của Úc là chuẩn thành tích môn học với ba mức độ trong việc đạt được Chuẩn của người học, đó là mức “Đạt” các yêu cầu của Chuẩn, mức chưa đạt các yêu cầu của Chuẩn và mức đạt trên các yêu cầu của Chuẩn. Việc xây dựng Chuẩn thành tích của Úc gắn với giai đoạn viết chương trình của quốc gia này.

2.3. Bài học kinh nghiệm trong việc xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Việt Nam

Ở Việt Nam, cho đến trước năm 2006, các Chương trình Giáo dục phổ thông của nước ta chỉ đề cập đến Mục tiêu và Kế hoạch đào tạo, không đề cập đến thuật ngữ Chuẩn. Nhưng các Chương trình Giáo dục phổ thông này đều cụ thể hoá mục tiêu của các cấp (từ Tiểu học đến Trung học phổ thông) và được biểu diễn dưới dạng các yêu cầu cần đạt về kiến thức, kĩ năng, thái độ. Năm 2006, lần đầu tiên ở Việt Nam có Chuẩn kiến thức - kĩ năng trong Chương trình Giáo dục phổ thông. Chuẩn này được xây dựng trong khoảng 3-4 năm (nhưng chưa có điều kiện thử nghiệm và điều chỉnh). Chương trình này đã đưa ra một số quan niệm cụ thể. Chuẩn là những

yêu cầu, tiêu chí (được gọi chung là yêu cầu) tuân thủ những nguyên tắc nhất định, được dùng để làm thước đo, đánh giá hoạt động, công việc, sản phẩm của lĩnh vực nào đó khi đạt được những yêu cầu của Chuẩn thì cũng có nghĩa là đạt được mục tiêu mong muốn của chủ thể quản lý hoạt động, công việc, sản phẩm đó.

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 được xây dựng theo hướng tiếp cận năng lực, trong đó đưa ra các quan điểm về các năng lực chung và năng lực đặc thù cũng như các phẩm chất cần hình thành và phát triển cho học sinh phổ thông, các quy định cụ thể về các yêu cầu cần đạt đối với mỗi nội dung kiến thức cũng như mỗi năng lực và phẩm chất qua từng môn học cụ thể. Ngoài ra, Chương trình cũng đưa ra các yêu cầu về đánh giá các năng lực và phẩm chất đã được quy định. Tuy nhiên, các vấn đề về chuẩn đánh giá cũng như đánh giá năng lực, phẩm chất vẫn chưa được nghiên cứu và đưa ra để phục vụ cho việc giảng dạy và đánh giá ở các cơ sở giáo dục phổ thông [10], [11].

Điểm mới của Chương trình giáo dục Địa lí 2018 là giúp học sinh hình thành, phát triển năng lực địa lí - một biểu hiện của năng lực khoa học, đồng thời góp phần cùng các môn học và hoạt động giáo dục khác phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung đã được hình thành trong các giai đoạn cơ bản, đặc biệt là tình yêu quê hương, đất nước; thái độ ứng xử đúng đắn với môi trường tự nhiên, xã hội; khả năng định hướng nghề nghiệp; hình thành nhân cách công dân, sẵn sàng đóng góp vào sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc [10], [11]. Do vậy, để đạt được mục tiêu giáo dục Địa lí ở nhà trường phổ thông hiện nay, việc xây dựng Chuẩn đánh giá môn học có ý nghĩa quan trọng.

Có thể nói, Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Hoa Kỳ, Canada và Úc mang đầy đủ những đặc điểm của Chuẩn đánh giá năng lực học sinh. Việc xây dựng Chuẩn đánh giá có vai trò quan trọng và là một khâu chính trong việc xây dựng và phát triển Chương trình Giáo dục phổ thông theo định hướng chuẩn đầu ra ở các quốc gia. Chuẩn đánh giá của ba nước trên đã đưa ra được một hệ thống các kết quả cần phải đạt được về phẩm chất, năng lực, kĩ năng của học sinh sau khi kết thúc mỗi cấp học. Tuy nhiên, ở mỗi nước khác nhau, Chuẩn được thể hiện và xây dựng theo những cách khác nhau.

Tại Hoa Kỳ, Chuẩn đánh giá được đưa ra là Chuẩn nội dung (Chuẩn tri thức địa lí). Chuẩn quốc gia môn Địa lí của Hoa Kỳ bao gồm các tri thức, kĩ năng và quan điểm địa lí được kết hợp với nhau trong 18 chuẩn tri thức địa lí và phân thành 6 nhóm tri thức (chủ đề) địa lí xuyên suốt các cấp học từ Tiểu học đến Trung học phổ thông nhằm thể hiện mục tiêu xây dựng một con người có “*văn hoá địa lí*”. Chuẩn quốc gia môn Địa lí của Hoa Kỳ thực sự có tính mở được quy định ở cấp Trung ương, cấp quốc gia để các nhà giáo dục, các giáo viên được tự do trong việc phát triển chương trình từ ở cấp độ nhà trường. Trong khi đó, Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Canada và Úc là Chuẩn thực hiện môn học. Trong đó, có quy định các tiêu chí về nội dung kiến thức và

kĩ năng cụ thể của môn học Địa lí trong nhà trường phổ thông và các mức độ đạt được các yêu cầu của Chuẩn. Ở Canada, có bốn mức độ đạt được theo yêu cầu của Chuẩn đánh giá đó là: Mức 1: Không đạt; Mức 2: Đạt; Mức 3: Khá; Mức 4: Tốt. Trong khi đó, ở Úc, Chuẩn đánh giá quy định chỉ ba mức độ đạt được theo yêu cầu của Chuẩn: Không đạt, Đạt và Đạt trên yêu cầu.

Tại Úc, quá trình xây dựng Chuẩn đánh giá, các chuyên gia phải: 1) Soạn thảo các báo cáo chuẩn thành tích đồng thời với các văn bản của nội dung chương trình giảng dạy; 2) Phân tích các gói dữ liệu thành tích của học sinh từ các bang và các vùng lãnh thổ đã có về các khái niệm, các kĩ năng cơ bản và sự hiểu biết trong lĩnh vực học tập, các điểm ngưỡng mà tại đó học sinh thường chứng minh thành tích của mình; 3) Xác định các khái niệm, các kĩ năng và sự hiểu biết cơ bản là trọng tâm của Chuẩn thành tích; 4) Đề xuất các nội dung kiến thức không được lặp lại; 5) Thu thập các mẫu bài làm của học sinh để phân loại thành các mức chất lượng.

Từ việc rút ra các nhận xét về Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Hoa Kỳ, Canada và Úc, bài học kinh nghiệm đối với việc xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí theo định hướng phát triển năng lực học sinh ở Việt Nam đó là: *Xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí gắn với định hướng phát triển năng lực và phẩm chất của học sinh.*

Chương trình giáo dục Địa lí phổ thông định hướng phát triển năng lực và phẩm chất cho học sinh ở Việt Nam cần được thiết kế theo quan điểm định hướng đầu ra, hướng tới việc xác lập và thực hiện năng lực hành động ở người học. Để làm được điều này, chương trình Địa lí cần là một bản thiết kế tổng thể với các thành tố về mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học và đánh giá theo định hướng phát triển năng lực học sinh. Quy trình xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí ở nước ta cần học hỏi kinh nghiệm từ Canada và Úc, tức là việc xây dựng các Chuẩn thực hiện trong chương trình Địa lí. Chuẩn này giúp giáo viên trong việc đánh giá học sinh cũng như thiết kế nội dung dạy học, điều chỉnh quá trình dạy và học. Xây dựng Chuẩn đánh giá là một khâu quan trọng trong việc xây dựng Chương trình Giáo dục phổ thông và là một hợp phần của chương trình môn học. Ở Việt Nam, việc xây dựng Chuẩn đánh giá này cùng với việc xây dựng đường phát triển năng lực môn Địa lí được coi là một bước tiền quan trọng trong việc thực hiện Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 nhằm đánh giá được sự tiến bộ của người học. Như vậy, việc xây dựng Chuẩn đánh giá ở nước ta đang bước đầu đi theo quy trình này [1].

3. Kết luận

Các kết quả nghiên cứu, phân tích khung Chuẩn đánh giá môn Địa lí của Hoa Kỳ, Canada và Úc khẳng định rằng: Việc xây dựng Chuẩn đánh giá môn Địa lí theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất của học sinh đóng vai trò then chốt việc xây dựng và phát triển Chương trình Giáo dục phổ thông theo định hướng chuẩn đầu ra ở các quốc gia. Mặc dù ở mỗi nước được

khảo sát, Chuẩn đánh giá được thể hiện và xây dựng theo những cách khác nhau.

Ngành Giáo dục Việt Nam đang thực hiện Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 với mục tiêu phát triển năng lực và phẩm chất học sinh. Thực tiễn nhiều địa phương đã gặp khó khăn trong việc triển khai thực hiện chương trình, kiểm tra đánh giá kết quả học tập của học sinh. Do vậy, để đạt được các mục tiêu giáo dục nói chung và môn Địa lí nói riêng ở nhà trường phổ thông, việc xây dựng Chuẩn đánh giá năng lực, phẩm chất của

học sinh có ý nghĩa quan trọng đối với cơ quan quản lí, các nhà giáo dục, giáo viên cũng như học sinh hiện nay.

Lời cảm ơn: Bài viết thuộc sản phẩm của đề tài: “Nghiên cứu xây dựng chuẩn đánh giá năng lực và phẩm chất của học sinh trong môn Lịch sử và Địa lí cấp Trung học cơ sở và Trung học phổ thông trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018”, mã số: CT.2022.10.VKG.11.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ngô Thị Hải Yến, (2022), *Xây dựng và sử dụng đường phát triển năng lực trong dạy học Địa lí ở trường phổ thông*, Kỉ yếu Hội nghị khoa học Địa lí toàn quốc lần thứ XIII, số 1, tr.100-105.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2020), *Thông tư số 27/2020/TT-BGDĐT về việc ban hành quy định đánh giá học sinh tiểu học*.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2013), *Báo cáo tổng kết nhiệm vụ cấp Bộ về Chuẩn giáo dục phổ thông*.
- [4] Heffron, S. G., & R. M. Downs. (Eds.), (2012), *Geography for life: National geography standards, second edition*, Washington, DC: National Council for Geographic Education.
- [5] The National Geographic Society Education Foundation, (2014), *Status of Geography Education in the United States*, Carmen P. Brysch 2013-14 Grosvenor Scholar National.
- [6] Nguyễn Thu Hà, (2019), *Chuẩn quốc gia môn địa lí theo định hướng phát triển năng lực của Hoa Kỳ - Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam*, Tạp chí Khoa học, Khoa học Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [7] Nguyễn Việt Thịnh - Đỗ Thị Minh Đức, (2016), *Một số vấn đề tích hợp trong biên soạn sách giáo khoa và dạy học Địa lí ở trường phổ thông theo hướng phát triển năng lực*, Kỉ yếu Hội nghị chuyên đề “Tích hợp trong biên soạn sách giáo khoa theo định hướng phát triển năng lực”, Môn Tìm hiểu xã hội, Lịch sử, Địa lí, Hà Nội.
- [8] The Ontario Curriculum, (2018), *Social Studies Grades 1 to 6 and History and Geography Grades 7 and 8*, The Ontario Public Service.
- [9] Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority (ACARA), *The Australian Curriculum (Version 8.4)*, Geography Curriculum, http://www.acara.edu.au/curriculum/curriculum_design_and_development.html.
- [10] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể* (Ban hành kèm theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo), Hà Nội.
- [11] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Lịch sử và Địa lí cấp Trung học cơ sở* (Ban hành kèm theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo).
- [12] Nguyễn Thị Hạnh, (2016), *Cơ sở khoa học của việc thiết kế Chuẩn môn Ngữ văn theo định hướng phát triển năng lực*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 132, tr.15-19.

GEOGRAPHY ASSESSMENT STANDARDS: RESEARCH RESULTS IN SOME COUNTRIES AND LESSONS LEARNED FOR VIETNAM

Ngô Thị Hai Yến¹, Trần Thị Lan^{*2},
Nguyễn Thu Hà³

¹ Email: yenpddl@gmail.com
Hanoi National University of Education
136 Xuan Thuy, Cau Giay, Hanoi, Vietnam

* Corresponding author

² Email: lanntt@gesd.edu.vn

³ Email: hant@vnies.edu.vn

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: Assessment Standards play a key role in orienting teaching and learning activities and are the basic tools of educational management agencies at all levels to ensure the quality of education. Up to now, in Vietnam, despite the implemented 2018 General Education Curriculum, there has not been a standard to support the assessment of students' competency and quality expressions in subjects and educational activities in each grade and level, including Geography. Therefore, this study reviews the suitable research for comparison and analysis to build a scientific basis for developing Geography assessment standards in Vietnam. The article examines the benchmarking framework for the Geography assessment standards in the United States, Canada, and Australia; then making some recommendations for developing the Assessment Standard of students' competence and quality in teaching Geography at general schools in Vietnam.

KEYWORDS: Assessment standards, Geography, competence, lessons learned, Vietnam.